

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO- NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XIV. ŠT. 4.

:: :: PRILOGA :: ::
SREDNJEŠOLEC.

UREDNIK M. BOŽIČ.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC
20EGA TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4.—,
:: ZA DIJAKE K 2.—. ::

KATOLIŠKA TISKARNA, LJUBLJANA.

»Mladina je povračilo«. Zgodilo se je svoje dni, da je »Omladina« zapisala besede: »Gospod gimnazijski ravnatelj Senekovič pa se nič ne izgovarja; o njem je tedaj pribito, da so morali pod njegovim vplivom in na njegov ukaz poslušati slovenski dijaki dr. Wedana in druge. Kako pride gospod Senekovič do tega, nam ni znano. Višlega ukaza gotovo ni dobil, ker bi ta drugače veljal tudi za druge ravnatelje kranjskih srednjih šol. Ker se šteje v nekaterih krogih l. državno gimnazijsko kakor tudi realno za »nemško posest«, naj bi že proslavljala Schillerja tista kopica nemških dijakov, Slovence naj bi se pustilo na miru. Gospod ravnatelj je tudi dobro vedel — za tako naivnega ga ne smatramo — s kakimi nameni slave Nemci Schillerja. Če je tedaj sam pripomogel in silil slovenske dijake k tej vsenemški slavnosti iz lastnega nagiba, je to zanj kot Slovenca nedopustno, če se je pa uklonil pri sapici, ki je privela z Bleiweisove ceste — naše iskreno pomilovanje!« — Tako torej leta 1905, str. 47; letos je ravno radikalni generalštab komandiral istega gospoda na predsedniški stolec »dične naše šolske družbe«.

Kronist.

* * *

Pojasnilo. K notici »Izza kulis«, ki se je le pomotoma zopet natisnila v 3. številki, smo prejeli od g. Vesenjaka pojasnilo, da za časa agitacij ni bil član »Tabora«, temveč je pozneje vstopil. Ako smo g. Vesenjaku storili krivico, mu je nismo namenoma in hoté, s tem jo popravljamo.

Razvoj krščansko-socialne ideje med Slovenci.

V celoti podajamo referat tov. Dagarina (theol.). — (Konec).

Pač se lahko kdo žrtvuje in se vrže pod kolesa njenega žmagoslavnega voza, toda ustavil je ne bo. Morebiti se kdo izmed Vas boji demokracije? Na misel mu hodi socialna demokracija, ali se boji posledic demokraških načel, boji se v spominu na atensko ohlokratijo. Kaj pomaga strah?! Demokracija je dejstvo, zavlada bo in opozarjam Vas, če ne z nami pa proti nam, če ne krščanska pa protikrščanska. Na nas je, da hudourniku pokažemo pravo pot. — V krščanski demokraciji je naša moč, naš up, naša bodočnost. Krščanska bo pa demokracija le, če jo bomo naredili krščansko.

Naj navedem en pomislek. Mi Slovenci, ki nimamo mnogo lastnega kapitala, ki nimamo lastnega plemstva, smo z lahkotjo postali demokratje. Rekli boste, to je pri Hrvatih drugače. Res, vi imate domač kapital, imate lastno plemstvo, tudi rodoljubno plemstvo. Dovolite, da se pri tej priliki poslužim besedi našega državnega poslanca dr. Kreka. »Jaz spoštujem stara pisma plemstva,« je rekel pred kratkim v državnem zboru, »z njim vred, ki jih ima, in slab sin, ki ne spoštuje svojih starišev in prednikov, toda na podlagi starih pisem in papirjev izvajati posledice za danes za predprave in privilegije posameznih stanov, se mi ne zdi prav.« Odkrita beseda je tu na mestu. Vsi smo prišli enaki na svet, jokajoči otroci, in vsakemu naj se zato odštejejo zasluge po delu ne pa po rojstvu.

Pojdimo dalje. Demokracija nam je temelj, podlaga. V tem je pa obsežena že druga glavna točka našega krščansko-socialnega gibanja in to je samopomoč. Ko se je v Slovencih pričelo krščansko-socialno gibanje, niso pričakovali od nikjer pomoči. Ljudstvo samo je bilo nezaupno, liberalna inteligenca nasprotna, vlada nasprotna. A to ni voditeljev ostrašilo. Brez ozira na desno in levo so delali, prenašali psovke, žalitve liberalne žurnalistike in ponižanja višjih oblasti in vseh ni izostal. Ljudje so sprevideli, kdo je z njimi, kdo proti njim in ravno zavoljo

nasprotstva so se navadili voditelji in ljudstvo zaupati v lastno moč, v svojo silo. Božja pomoč in lastna moč je edino na kar se zanesemo. Le na ta način bomo oprostili ljudstvo servilnosti, ako ga bomo vzgajali po geslu samopomoči. Naučili bomo narod zaupati v sé, v lastno moč, ki z vztrajnim delom vse premore.

Prej sem omenil, da so slovenski katoliški shodi navdušili delavce na socialnem polju in zbrali raztresene sile. Naj se malo pomudim pri tej stvari. Praviijo, da se v pregovorih zrcali ljudska duša. Imamo pa mi en pregovor, ki ga neštetokrat rabimo in ki se zelo lepo sliši, a vendar kaže, kako globoko se je že v meso ljudstva ujedel liberalni egoizem. »Vsak zase, Bog pa za vse,« ta pregovor, izraz katoliškega liberalizma, ki pozna samo poedince, a noče poznati organičnih delov v človeški družbi. Ena prvih naših nalog je in mora biti, združiti posameznike in jih organizirati. Organizacija, zdrava, krepka organizacija je pogoj našega gibanja. Brez organizacije ni napredka. V prvi vrsti so mi na mislih stanovske organizacije. Čudno, več kakor čudno je, da so se ravno oni ljudje, ki so najbolj pospeševali disorganizacijo produktivnih stanov, sami najprej stanovsko organizirali. Le pogledite notarske zbornice, odvetniške, zdravniške zbornice. Seveda, ker se je šlo za lastno korist so izprevideli pogubna načela gospodarskega liberalizma, toda načelno so pa nastopali proti organizaciji kmečkega ali delavskega stanu. Seveda, to jim je bilo zopet v lastno korist. — Nam ne sme biti lastna korist nikdar merilo pri socialnem delu, zato pa veljaj načelo, da se uvede povsod stanovska organizacija. Večkrat je to težko. Ljudstvo je nezaupno proti organizatorju in medsebojno, toda to so začetne težkoče, ki jih moramo s pogumom premagati. Brez organizacije je pa zastoj ves naš trud, kar sezidaš v enem letu, ti nasprotnik podere v enem dnevu. Le močne stanovske organizacije bodo zmagale vse težave in priborile produktivnim stanovom boljšo bodočnost in oni socialni ugled, ki jim gre po zaslugi njihovega dela.

Še eno principijelno točko krščansko-socialnega gibanja naj omenim in sicer je to izobrazba. Kdor gre med ljudstvo, bo kmalu sprevidel, da mu je nemogoče uspešno socialno delovati, ako ima pred seboj ljudi, ki ničesar ne razumejo, ki nimajo pojma. Krepke organizacije si ne moremo misliti brez inteligentnih ljudi. Toda tu ne mislim po višjih šolah izobražene inteligence. Ne, v življenju srečaš ljudi z visoko inteligenco, ki le kot rodovitna njiva čakajo sejavca, ki bo vsejal seme izobrazbe, ki hrepene po poduku, ki so tako iz srca hvaležni za drobtinice kulture, ki jih dobe od drugih, ki tisočkrat povrnejo s pridnostjo in vstrajnostjo trud in skrb vzgojitelja in učitelja. In takih ljudi ni malo med Slovenci in Hrvati, ki so po naravi nadarjeni. Koliko spi med ljudstvom organizatoričnih talentov, koliko govornikov in koliko drugih. Najlepše polje za mladega idealnega človeka, da s pravo krščansko izobrazbo zbudi speče talente in jih privede do pravega pojmovanja družbe in družabnih pro-

blemov, do spoznanja samega sebe in drugih. Ravno dijaštvo je tu v prvi vrsti poklicano, da se uvrsti med četo kulturnih delavcev in zanese luč prosvete med poduka željno ljudstvo. Toda tu so besede odveč. Mlada četa naprej, narod te čaka z odprtimi rokami, z ukaželjno glavo, udanim srcem. To so glavna načela našega gibanja. Trdna so in zato lahko gradimo stavbo na njih, mogočno stavbo narodnega probujenja in osvobodjenja izpod jarma domačih in tujih izkoriščevalcev.

Poglejmo sedaj nekoliko uspeh krščansko-socialnega delovanja med Slovinci. Ker sem prej končal z izobrazbo, sedaj z njo začnem. V prvi dobi narodnega probujenja, v dobi taborov in pozneje, so se v večjih krajih ustanovile čitalnice, ki so skoro vse prešle v liberalne roke in ki imajo večinoma le namen prirejati zabave in veselice. Po prvem katoliškem shodu se je pa začelo resno delati in ustanavljali so duhovniki in ponekod tudi lajiki katoliška slovenska izobraževalna društva. Ta so začela kmalu krepko delovati. S knjižnico, predavanji, socialnimi tečaji, z dramatičnimi predstavami se dela za izobrazbo duha. Pokazala se je potreba organizacije, zato se je po drugem katoliškem shodu ustanovila v Ljubljani centrala, ki vodi po enotnem načrtu vse gibanje. Seveda je še mnogo pomanjkljivega, ker manjka marsikje pripravnih ljudi, načelo pa je: vsaka župnija imej lastno društvo. Drugo načelo je, da se društva ene dekanije zvežejo in menjavajo govornike. Dalje so se ustanovile podzveze za Koroško, Štajersko, Goriško in Trst, da se osrednji odbor razbremenj, vendar so te podzveze še vedno v glavni zvezi. Malo številko. Koncem leta 1906 je bilo stanje sledeče: Celotna zveza je štela 157 društev z 12.000 člani, in sicer na Kranjskem 95 društev, na Koroškem 7 društev, na Primorskem 7 društev, v Trstu 3 društva, na Štajerskem 47 društev. Ko jih bo še enkrat toliko, bomo zadovoljni. Za poduk so v društvih predavanja, podučni tečaji, dramatične predstave, za zabavo igre, petje, tamburice, sedaj se vpeljuje v večjih krajih telovadba. Mnogo društev ima male hranilnice, takoimenovane »Čebelice«. Nekatera društva so obenem podporna za čas bolezni. Napreduje stvar lepo. Koncem leta 1905 je imela zveza 133 društev z 9700 člani in koncem leta 1906 pa 157 z 12.000 člani. Zveza ima vsako leto dobro obiskan občni zbor. Letos bo čez par dni na Jesenicah na Gorenjskem. Predsednik zveze je doktor Krek v Ljubljani.

Izobraževalna društva so podlaga vsemu delu. Tu se izobražujejo dobri agitatorji za narodno in politično stvar, tu se vadijo mladi ljudje v deklamaciji, govorništvu, petju itd., in iz izobraževalnih društev bomo dobili leto za letom več sposobnih mož, ki bodo znali voditi posojilnice, ki bodo vodili naše občine in druge organizacije. Tisočkrat je poplačano delo v društvih. Iz lastne izkušnje že vem, kako zavoljo društev izginja surovost in se širi omika in olika.

Preidimo k stanovski organizaciji. Stanovsko organizacijo je rodila potreba, a izšla je iz izobraževalnih društev. Nekatera delavska izobraže-

valna društva so vpeljala podporo bolnim članom, s predavanji so se vzgojili delavci in so se poučili o delavskem vprašanju. Ustanovila so se po industrijskih krajih strokovna delavska društva. Princip je ta. Strokovno društvo naj bo samo strokovno in nič družega. Izključena je strogo vsaka politika, delavec je v strokovnem društvu le delavec, trpin, ki mora braniti svoje pravice in braniti se krivic tovarnarja. Posebno zato smo pa vedno in povsod proti socialno-demokratičnim strokovnim društvom, ker ondi se delavec sili pripoznati ateistiško svetovno naziranje in poslušati vedno zabavljanje proti veri in duhovnikom. Koliko to društvu in delavcem v boju za obstanek koristi, naj prizadeti delavci sami premišljujejo. Organizacija je mlada, vendar je bilo na lanskem občnem zboru po delegatih že zastopanih 6000 delavcev. Društva imajo svojo delavsko zvezo s sedežem v Ljubljani in lasten list »Naša Moč«. Predsednik delavske zveze je sedaj državni poslanec Gostinčar, ki je po vplivu delavske zveze iz delavca postal državni poslanec.

Stanovska organizacija napreduje tudi med kmeti. Vsak okraj ima svojo kmečko zvezo. V odborih so navadno župani. Kmečke zveze prirejajo podučna predavanja in politične shode, po svojih odbornikih sporočajo poslancem želje prebivalstva in jih informirajo o nesrečah in drugih stvareh. Razun tega imajo pa še vsi kmečki župani lastno župansko zvezo, ki ima svoj strokoven list »Občinska uprava« in ki je vedno na straži za pravice občin in sploh avtonomnih zastopov proti pritisku birokracije. Ob volitvah so kmečke zveze nastavile lastne kandidate in skoro na celi črti prodrle. Glasilo kmečkih zvez je za Kranjsko »Domoljub«, ki izhaja tedensko v 20.000 izvodih. Drugod imajo še svoje pokrajinske liste. Tudi obrtniki so ustanovili svojo »Obrambno zvezo«, ki svoj delokrog počasi, a sigurno razširja iz Ljubljane po deželi. V Ljubljani je »Obrambna zveza obrtnikov« imela svojega kandidata ob volitvah.

Od stanovskega združevanja preidimo h kreditnemu in sploh združnemu gibanju. Pred 14 leti so se začele ustanovljati prve hranilnice in posojilnice sistema Rajfajzen. Koliko hrupa so vzbudile in sicer največ zato ker so vzele gospodstvo posameznim mogotcem in oderuhom iz rok, ki so se seveda iz hinavskih pobožnjakov naenkrat izpremenili v najhujše liberalce. Kredita je bil kmet najbolj potreben, saj je samo na Kranjskem okoli 120 milijonov kron vknjiženega zemljiškega dolga. Kakor hitro je bil kredit na razpolago, se je pa začelo gibati tudi na ostalem združnem polju in ustanovljale so se poljedelske zadruge, mlekarne itd. V kratkem, sedanje stanje, kakor je bilo koncem leta 1906. Vse zadruge imajo skupno centralo, oziroma dve centrali, eno za blagovni, »Gospodarska zveza«, in eno za denarni promet, »Zadružna zveza«. V zvezi je bilo koncem leta 1906 341 zadrug in sicer:

Posojilnic	183
Gospodarskih zadrug	88
Mlekarskih zadrug	46

Vinarskih zadrug	6
Oljarske zadruge	2
Železo-obrtne zadruge	2

in po 1 različne, n. pr. tiskarska, črevljarska, zeljarska, sadjarska, mizar-ska itd.

Po deželah so razdeljene sledeče:

Kranjsko	201
Primorsko	85
Dalmacija	27
Štajersko	25
Koroško	3

Denarnega prometa je bilo leta 1906 55 milijonov kron.

Tudi na združnem polju velja princip, vsaka župnija imej svojo posojilnico in po potrebi druga gospodarska društva. Le na ta način se bomo osvobodili jarma tujcev in pritiska domačih oderuhov in pripeljali ljudstvo do blagostanja.

Poročati o revizijah, o vodstvu, o pomenu medsebojnega jamčenja, bi bilo preobširno govoriti, o teh navidezno malenkostnih a vendar tako važnih stvareh se je mogoče poučiti le osebno in po skušnji.

Nekaj drugega pa moram še omeniti in sicer praktično izvajanje jugoslovanske vzajemnosti po »Zadružni zvezi«. Slišali ste, da je iz Dalmacije včlanjenih že 27 zadrug, iz Primorskega 85, izmed katerih je gotovo tretjina hrvaških. Podravnatelj »Zadružne zveze« je Hrvat, v odboru so Slovenci in Hrvati. Ne rečem, da je to poizkus jugoslovanske vzajemnosti, ne, ampak to je gotova pot, ki nas pripelje v bodočnosti do združitve. Že na občnem zboru »Zadružne zveze« se je to povdarjalo. Nočem se dotikati niti Vaše niti naše politike, to je stvar poslancev. To se pa lahko reče: Ustvarimo si skupno kulturno-gospodarsko enoto in s tem taktično združimo Hrvate in Slovence, ker politične razmere so le rezultatna kulturnih in gospodarskih razmer. In naj bo sedANJI shod korak dalje v tem smislu, ker niti najmanj se ne bojim, da bi dijaštvo ne odobralo tega socialnega dela in tudi trdno upam, da ne bo ostalo samo pri odobravanju, ampak da bo v zvezi z vsemi dobromislečimi poseglo v boj za pravice in boljšo bodočnost hrvatskega naroda.

Nočka je skopa...

Zložil St. P.

Nočka je skopa,
z božjega stropa
klati cekine,
svetega Jožefa,

svete Marije
doto prihranjeno.
Doto ukanjeno
skrije v vodo,
črno vodo, globoko dno.

Sidera cadentia ...

Peter Petrič.

1.

Nemir, nestalnost, dvom, obup,
nemoč v resnice dušah lačnih,
trpljenja sitih, v srcih mlačnih
zavist in srda trpki strup.

En poštenjak, še ta je glup,
in ta v višavah plove zračnih
za vzori, zopet drugi v mračnih
je beznicah prijatelj kup —

O doba padajočih zvezd,
o naših dni pretožna doba —
bahato trnje vse do groba —

... do groba ... slej itak ni cest ...
O ne, še dalje seže zloba
ki ji je blatiti prelest! —

2.

Krvav, razbit trpin na cestnih tleh,
mogotec mimo šel, potrl berača;
na tleh k nebesom svoj pogled obrača:
moj Bog, moj Bog, saj ni živeti greh!

Kdo zmeni zanj se? Čuj, razkošen smeh,
prepolna gostov svetla je palača,
ki jim življenje lepa je igrača:
moj Bog, moj Bog, saj ni „živeti“ greh!

Samotno moje kam življenje greš,
kje misli mlade kje ste mi blodile,
zamamljene od goljufivih veš?

Ne boste več noge v gosti hodile,
in ti srce moliti samo smeš,
kär sanje pustnih šem so te minile —

Jeklenih slov je treba pesni,
da kakor kladivo zveni,
da srce slednje zagori,
ob dobi težki, plodoresni.

Trenutki naši so slovesni
grmad v gorah nebroj gori
na bojno polje nam veli,
dokler smo še v življenja vesni.

3.

Bog ve, da se ne hvalim, a v življenju
doslej manj glajen bil sem ko tepén;
poskušenj element je pač plamén,
in kdo je velik, kateri ni v trpljenju?

Še Oni, ko že zôrel je vstajenju,
na križu že pribit, v zemljo vsajén,
in v boli nadčloveški osamljén
prepuščen smrti in sramotnemu drhtenju.

Zlato naj sem, ki v ognju zažari,
in če sem zmes in blato, naj zgorim,
potem me itak škoda, treba ni —

Pepel vendâr neplodovit plodi!
Prijatelji, na mlade trate ž njim,
bodoče lepše naj gnoji kali —

4.

Besed dovtipnih kdaj bogat
in pesni polen gibkozračnih,
postal sem žrtev misli mračnih,
njih pust in suhoparen svat —

Tako je, cvet ima pomlad
in julij bliske v dneh oblačnih —
se meni v žitja dnevih mlačnih
osul je cvet, rodil ni sad —

Prezgodaj bil sem „mož“ postal
ni naglica nikoli prida,
če nakrat v teku zmanjka tal —

O, polen v starosti je stida,
kdor bil si je za zgled izbral
finale žalostni — Ovida —

5.

Gre mimo mojih let že cvet,
gre mimo doba mladih sanj,
je ščit oprtan, meč opet;

vse upe bom položil nanj,
vse upe svojih mladih let,
zdrobljen morda bo, nikdar vzet —

Ali je res, da katolik mora biti brezdomovinec?

Ref. Ferdo Kobi na sestanku slov. katol. abiturijentov dne 10. avgusta 1907 v Ljutomeru.

Večkrat se je že pisalo, še večkrat mogoče govorilo o tem vprašanju, na dnevnem redu je, kakor pravimo. V 6. in 7. številki XIII. letnika „Zore“ je izšel iz spretne roke nekega g. visokošolca članek pod imenom „Ali smo brezdomovinci?“

Mogoče si bo kdo mislil: zakaj torej zopet ravno isto vprašanje: in posebno še ker smo prepričani, da abiturijent ne more tega vprašanja bolje rešiti, kot ga je g. visokošolec, ki je vprašanje v res strogi logični izpeljavi tako izčrpal in res tako dobro rešil, da je nemogoče še kaj boljšega povedati. Tisti ‚kdo‘, ki tako misli, sem vsaj — jaz. Povedati vam ne morem torej nič posebno novega, ker upam, da je večina gospodov tovarišev ta članek že dobro preštudirala, saj je namenjen v premislek mlajšim tovarišem. Članek pa je izšel v „Zori“ neodvisno od pripravljalnega odbora tega našega abiturijentskega sestanka in ko sem pozneje ta članek v „Zori“ ugledal in prebral, mi je res že vroče prihajalo, kako bom zamogel to nalogo rešiti, ker je vendar tako težko eno in isto stvar rešiti na dva načina, posebno še, ker sem jaz in mislim tudi vsakdo drug pripravljen ta članek z mirno vestjo podpisati, seveda ne z obema rokama, ampak, kot je navada, samo z desno roko, če ni dotičnik slučajno levičen. Dobil sem pa v naslovu svojega referata ‚slamco‘, za katero sem prijel v tej zadregi, in katera me je tudi rešila, da bom zamogel to vprašanje vseeno nekoliko drugače prerešetati kot je to storil g. visokošolec - pisatelj. Upam, da bo ta moj referat vseeno nekoliko zanimiv. Ta slamca, ta moja rešiteljica je besedica ‚m o r a‘. Naslov mojemu referatu se namreč glasi: „Ali je res, da katolik mora biti brezdomovinec?“

Če torej vzamemo vprašanje v tej obliki, potem si mislimo podtikanje nasprotnikov, da zato, ker smo katoliki, moramo biti brezdomovinci, moramo biti mednarodni!

Katoliki smo:

1. ker imamo za resnico, kar je razodel Bog in uči sv. cerkev, vsled njene verodostojnosti;
2. ker smo člani vidne družbe cerkve;
3. ker prepuščamo, da uravnava cerkev naše življenje.

Ako je torej res, da moramo biti brezdomovinci zato, ker smo katoliki, potem nas sili v to ali vera ali cerkev ali etika katolicizma, to so navodila za življenje, norme za dejanja.

Ali nas sili vera biti mednarodnim? Vera je dušeslovni akt in kot taka je izvennarodna, t. j. vera ni v nobenem razmerju do narodnosti.

Vodstvo cerkve nas tudi ne sili in ne dela brezdomovince, kajti oblika cerkve, ustroj hierarhije je indiferenten, izvennaroden. Funkcija cerkve je

nadnarodna, to je cerkev ima v principu do vseh narodnosti isto razmerje, do nobene posebnega. Hierarhija, učeči udje, ki izvršujejo nalogo cerkve, so sicer v posebnem razmerju do ene narodnosti; toda kot izvršujoči člani cerkve so pa, oziroma morajo biti nadnarodni.

Sredstva, ki se jih poslužuje cerkev v dosego svojega cilja, so sv. zakramenti in nauki. Sv. zakramenti so nadnarodni, ker dajejo vsakemu katolikulu nadnaravno pomoč. V svojih naukih pa stavlja cerkev človeku norme njegovega delovanja z ozirom na njegov zadnji cilj.

Ljubezen do vseh je najvišja postava katolicizma. Priznavamo, mi ljubimo vse narode. Čim globlje v barbarizmu tiči kako ljudstvo, tem manj najdemo te ljubezni in nasprotno ljubezni do vseh narodov je jela vzgajati narode in jih dvignila na sedanjo visoko stopinjo. Samo krščanski narodi so dosegli najvišjo stopinjo izobrazbe, — s ponosom, pa tudi z zavestjo to priznava vsa zemlja — samo krščanski narodi so dosegli v resnici visoko izobrazbo. Velike sile azijskih narodov so pred dotiko s krščanskimi narodi spale. Ali se ne šteje dandanes za velik madež na velikem možu Platonu, ki se ni mogel otresti zmote svojih rojakov, da gre spoštovanje samo Grku? Če hočejo naši nasprotniki to trditi, potem njim ne gre nobeno spoštovanje.

Kdo ne pripoznava družinskemu življenju velikega pomena za razvoj in obstanek celega naroda, celih držav? Družinsko življenje je podlaga vsemu človeškemu življenju, je temeljni steber, na katerem sloni blagostanje narodov. Če pa enkrat steber odpove, če je temelj slab, potem se stavba podre. Narodi izginejo, ker ni družinsko življenje urejeno, in sicer po navodilih matere sv. cerkve.

Je mogoče sploh kdaj kak narod urejeno živeti brez vere? Gotovo ne. Ima torej tisti pravo domovinsko ljubezen, ki hoče narodu odvzeti vero, brez vere zanj delovati, ne da bi preje pokazal, da je to sploh mogoče! — Kdor ruši vero, ruši nravnost. Nihče manjši, kot bivši predsednik Združenih držav: Washington, pravi: „Vera in nravnost sta brezpogojno potrebni javnemu blagostanju. Oni ni mož domovine, ki ta mogočna stebra človeške sreče izpodkopa. Vsak pravi politik ju spoštuje in ljubi prav tako, kot vsak pobožni človek.“ (Prosim, to niso moje besede, ampak velikega državnika svobodoljubne Amerike.) Dalje pravi: „Pamet in izkušnja dokazujeta, da nravnost v ljudstvu brez vernosti ne more obstati.“

Zgodovina govori dovolj glasno. Kadar se je razsypal ta temelj, kjer se je rušila družinska vez, pešati je moral vsak narod in končno tudi izginil v mlakuži pokvarjenega življenja. In prišlo je krščanstvo. Kakor ožarjeno in pomlajeno je ostalo mlado — krščansko družinsko življenje: zakon je postal sveta vez za večno. Uravnane so bile vezi med možem in ženo, deco in stariši, blagoslov in sreča je zavladata v srcih — kristjanov. In kakor je padala preje moč naroda, se ljudstvo izgubljalo v modernem barbarizmu po zakotnih arenah, tako se je pod vplivom krščanstva dvigala mlada kultura, temelječa na vzvišenem plemenitem življenju krščanske družine.

Upravna družinskega življenja gotovo temelji na 4. božji zapovedi: Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in da ti bo dobro na zemlji. Prvi pogoj za blagostanje je torej spoštovanje, ljubezen do starišev. Kdor zanikuje krščanstvu sploh rešilno moč za obstoj družine, naroda, človeštva, ta ne pozna krščanstva.

„Slovenska krščansko-socialna zveza.“

J. P.

Začetkoma oktobra t. l. je izšel v »Slov. Gospodarju« zanimiv članek. Pri nasprotnikih je vzbudil hote nerodno umevanje in zavijanje. Menda že mora biti tako. Veseli nas le, da je osrednji odbor »S. k. s. z.« sprejel z veseljem člankove nasvete in misli in njih uresničenje prepustil glavni skupščini.

Resnica, »Poročila« (t. j. periodični list), kot jih je nasvetoval člankar, so za naše razvito društveno življenje prevelike važnosti. Potrebe se množe od dne do dne, vse društveno gibanje pa hoče tesne duševne vezi. Okrog lista naj bi se zbirale prebujene sile, ki jim je namen poglobiti, utrditi življenje v izobraževalnih društvih. Kot glasilo društev, bi moral biti list poljudno znanstvene vsebine, zaokrožene v kratkih sestavkih, obenem pa biti vsaj od časa do časa odprt vprašanjem in svetom od vseh za društveni razvoj vnetih društvenikov, stalna poročila o društvenem prospevanju bi morala pošiljati vsa društva »Zveze«. List bi tako imel tri dele: daljše ali krajše razprave, »poročila« ter »razgovore«. Urejevati bi ga seveda moral dober, zmožen urednik, če le mogoče z akademično izobrazbo, ki bi listu posvetil vso svojo skrb in ljubezen. Izkušenost in poznanje socialnih razmer v domovini in med drugimi kulturnimi narodi, posebno slovanskimi; ti vrlini bi ga morali dičiti. Stroški gotovo ne bi bili previsoki, sicer pa je glasilo tako nujno potrebno že zdaj, da mora prej ali slej zagledati dan. Izobraževalna društva rastejo in se množe ne samo po Kranjskem, nego i na Štajerskem, Koroškem, Primorskem! Žalostno bi bilo, ko bi ves ta ogromni organizem ne imel toliko moči, da bi zdrževal tudi gmotno svoje glasilo. V začetku bi bilo seve umestno, ko bi izhajal le po štirikrat na leto. Čim razvitejše postane društveno življenje, tem večja potreba postane, da bo večkrat prišel med ljudstvo n. pr. 6, 10 in naposled vsak mesec.

Naraščajoče zanimanje za politična, gospodarska, stanovska, izobraževalna vprašanja se kaj jasno kaže v množecih se shodih in zborovanjih. Gotovo so zborovanja za razvoj stvari same, za izobrazbo ljudstva prepotrebni pripomočki. Ako se vrste po načrtu, ob pravem času, s primernim sporedom, skrbno pripravljeni z gotovim namenom in ciljem, postanejo lahko nekake šole za odrastle. Ako pa naj služijo le videzu,

da gotove institucije še obstajajo, še »delujejo«, potem pa je njihova vrednost pod ničlo. So le potrata časa, denarja celo brez zabave!

To velja za vse prireditve, ki imajo namen poučiti širne mase ljudstva in jim dati nove tečne hrane za nadaljno delo.

Poglejmo v sedanost. Nastalo je med Slovenci skoro tekmovanje, kdo bo napravil sijajnejšo veselico, obletnico po številu udeležencev in zunanjih znamenjih. Naj bi bilo, a da hočejo najmanjša društveca kar najsjajnejše pokazati svojo moč in slavo drug za drugim, to nikakor ni dobro. Porabi se nepotrebno veliko denarja, še več pa izrabi navdušenje. Vednemu slavljenju mora naravno slediti reakcija. To čuti vsakdo pri sebi, če se je navžil preveč dobrega naenkrat in brez oddiha. Isto velja tudi za večje množice ob slovesnih prilikah. Ako se vrsti slavlje za slavljem, manifestacija za manifestacijo, se duševne in telesne sile izrabijo in posledica je prej ali slej — apatija, nebrižnost.

Ali nam ne preti nevarnost, da nastopi v našem javnem življenju prej ali slej tako stanje, tako duševno razpoloženje ljudskih mas? Poslušajte jih v zaupnem, prijateljskem pogovoru. Torej —!

Tudi izčrpane moči se vrnejo, vrne veselje do telesnega in duševnega dela, ako vlada harmonija med delom in počitkom. Treba je urediti po tem načelu vse naše javno življenje in nič se nam ni potem bati, da bi se zmanjšalo ljudsko navdušenje, ljudska energija. Nevaren sovražnik postaja od dne do dne našemu živahnemu javnemu življenju: prenasičenost in apatija. Pazimo!

Tu ima »Slovenska krščansko-socialna zveza« lepo polje dela. Urediti mora svoja velika zborovanja, da se bodo vršila v gotovem redu po poedinih pokrajinah. Vprašanje je, in jako važno, da li so nujno potrebne vsakoletne velike skupščine? Ali se kaže po vsakoletnih velikih skupščinah živahnejše gibanje? Ali so take skupščine res mejnik za gotovo dobo razvoja? Biti bi morale, da se poznajo in vidijo uspehi in tudi — nedostatki. Poglejmo presledke treh katoliških shodov in — sodimo! Vsakoletni veliki shodi mas prej škodijo, nego koristijo, ker niso živa potreba, pač pa navada — šablona. Šablona pa ubija duha in srce! Mnenja smo, da bi bile umestne in potrebne večje skupščine kvečemu vsako tretje ali drugo leto, nikakor pa ne vsako leto. Kadar bi bila, tedaj pa naj skupščina res pomeni to, kar bi morala: polaganje računov in novih načrtov in navduševanje za nadaljno delo. Na vsakoletnih shodih pa se govori in sklepajo resolucije kot prejšnje leto. Bojmo se šablone! —

Bolj kot velike skupščine so nam potrebni manjši sestanki najdelavnejših mož, delegatov poedinih nepolitičnih, izobraževalnih društev, ki naj se porazgovore o trenutno kulturno važnih vprašanjih slovenskega naroda. Pomislimo tudi, da smo dobili mržnjo do Ciril in Metodove družbe! Ne le nadomestiti, pomnožiti smo dolžni delo v prid obmejnih krajev, ki tako potrebujejo kulturnega dela po točno zarisanim načrtu!

Treba pa tudi deliti delo po odsekih! Tega »Zvezi« skoro še najbolj manjka. Težavno vprašanje to, ali pa res tako neizpeljivo? Poskusimo s statističnim oddelkom. Treba nam točnega narodnega katastra, treba kulturnopolitičnega zemljevida. Kako nujno nam je potreben, ni treba povdarjati. Kako vse drugače bi organizirali svoje kulturno delovanje, ko bi lahko raz zemljevid razbrali sliko in resnično potrebo skoro z matematično natančnostjo sledili menjavanju, širjenju in izoževanju kulturnih okrožij okrog poedinih krajev, trgov, vasi, mest. Potem bi si lažje ustvarili vsaj površno sliko o vseh činiteljih, ki vplivajo spreminjajoče na kulturni napredek ali njegovo nazadovanje.

Treba torej veliko delavcev, veliko inteligentnih delavcev. Kje je naša inteligenca? Pri »Krščansko-socialni zvezi« je ne vidimo mnogo. Ali je že vse obdelano? Res? Drugod je ravno posvetna kat. inteligenca v prvih vrstah in v obilnem številu. Saj naše vendar ni tako malo. Želimo več ognja in dejanj, da se ogrejemo i mi pri njenem delu, njenih uspehih: Spopolnitev organizacije je tudi nujna. Koliko pododborov niti ne vé, čemu so tu in kaj je prava njihova naloga. Pri odborih poedinih društev naj bi bili predsedniki preprosti ljudje. Tem je treba društvene vzgoje bolj kot pa inteligentnim možem, ki naj le vodijo s svojim svetom, svojim delom kot najboljši duševni voditelji. Vpliva njih čene izgubi, ako gasam ne zapravi!

V glavnem odboru bi nujno rabili delavnih svetnih, inteligentnih in preskušanih mož. Delo se bo vedno množilo, potrebe večale: tajniško poslovanje mora preiti prejalislej v roke posebnega vsestransko zmožnega nastavljenca, ki bo po možnosti tudi prepotoval vse kraje širne domovine ter si vstvaril jasno sliko o celotnem aparatu »Slovenske krščansko-socialne zveze«. — Potovalec je nujno potreben. To se je že sprožilo, povdarjati moramo zopet in zopet. Naloga njegova bi bila pred vsem: urediti izobraževalno delo po enotnem principu, a primerno krajevnim razmeram, opozarjati na nedostatke in njihovo odpravo. Bil bi nekak revizor vseh izobraževalnih društev.

To bi gotovo spravilo vse izobraževalno delo v harmonično kroženje in mu doneslo več življenjske svežosti in živahnosti.

Končno le želimo, da bi se naše želje izpolnile kaj kmalu in v obilni meri. Na vsak način pa si moramo biti še veliko pred letošnjo glavno skupščino docela na jasnem o njeni nalogi in pomenu ter o vseh predmetih, ki se bodo obravnavali.

Kot doslej, se bo vabilu odzvalo prav drage volje vse katoliško narodno dijaštvo, ako ga dobi dovolj zgodaj. Za dobro sodelovanje je treba časa in — premisleka tudi nam.

Tesnega združenja želi posebno — »Slovenska dijaška zveza«.

Visokošolsko dijaštvo.

Slovensko.

Pristno radikalno. »Omladina« pripoveduje o nekem slučaju, ko je baje hotela »Zarja« kupiti katoliškega člana. Tovariši radikalci, kot ste brumni in umni, zopet ste se enkrat zaleteli! Dočim si pridržimo, da še izpregovorimo o tem slučaju, za sedaj le to: 1. Dotični je bil pripravljen vstopiti v »Zarjo« — da se je nadejal podpore, je razvidno iz »Omladinine« vesti; 2. ni bil sprejet, ker so ga izpoznali; 3. nato je vstopil v vaše društvo. Iz tega je razvidno, 1. da katoliška društva odklanjajo ljudi, ki bi vstopali iz gmotnih ozirrov; 2. da imajo radikalci v svoji sredi člane, ki so pripravljeni prodati svoje prepričanje (dotični je bil očitno tudi prej radikalec), da jih celo branijo. Nikakor se nam slednjič ne zdi častno, ako dotični izrablja pismo onega, ki mu je hotel storiti dobro, ne da bi slutil kaj hudega. O stališču Leonove družbe glede posojil se pa še ne moremo izraziti, ker nismo v to pooblašteni.

Dalje pravi »Omladina«: »Dejstvo je namreč, da prosijo Leonovi podpiranci navadno tudi pri naših vseučiliških podpornih društvi, ne da bi navajali izdatne Leonove dohodke.« To je — naj se oprostí izraz — navadna perfidnost. Sklepajo to iz okoliščine, da ni navedeno Leonovo starešinstvo v prošnjah onih, ki mislijo o njih, da dobivajo Leonovo posojilo. Ali ste tako zlobni ali tako udarjeni, da ne uvidite, da kdor ima posojilo, ni dolžan povedati posojalca, pač pa svoto, kar se je vedno storilo? Po vašem bi bili izključeni od podpor vsi, ki dobe posojilo od privatnih oseb le pod pogojem, da molče o osebi, ki je posodila. Vaših zlobnih šikan in sumničenj je menda že dovolj, pri podpornih društvi imate priliko, tudi je vaša dolžnost, da razkrijete taka nečastna dejanja. Storili torej niste svoje dolžnosti, ako ste imeli dokaze, ako jih nimate, opravljate pa delo špionaže, ki ne pristaja akademiku.

—X.

* * *

Radikalno dosledni so radikalci že po svoji naravi. Vzemimo njihovo stališče do vere in cerkve: »Svobodna znanost in konfesionelno verstvo se nikdar ne dasta spojiti. Edina logična posledica je: divorçons (ločimo se)! Znanost se ne more prilagoditi verskim legendam.« (Glej članek o radikalizmu »Zora«, 2. str. 20.) Bog je le ustvarjajoča moč narave, zato proč od cerkve, proč z bogoslužjem, — vera je le v srcu. S tem se docela strinja navdušenje za svobodno misel. Kdor torej stopi v radikalno društvo, odobruje te programne točke radikalizma. — Radikalci in liberalci brez razlike prosijo vsako leto za Knafljevo ustanovo, nekateri jo dobe, tudi matadorji radikalizma so jo že uživali. V dekretu pa stoji: »Hievon werden Sie mit dem Beifügen in Kenntnis gesetzt, dass Sie nach der Anordnung des Stiftbriefes vom 6. November 1676 verpflichtet sind, während des Genusses des Knaffl'schen Stipendiums für die Seele des Stifters... an allen Sonntagen des Jahres drei Vaterunser und drei Ave Maria samt dem Credo zu Ehren der allerheiligsten Dreifaltigkeit andächtig zu beten und an den grossen Feiertagen als Weinachten, Ostern, Pfingsten und Allerheiligen, die h. Beichte zu verrichten und die h. Kommunion zu empfangen, auch am Tage des Ablebens des Stifters, d. i. am 29. Juni für denselben eine h. Messe zu hören und dabei einen Rosenkranz zu beten.

No, gospodje radikalci: na eni strani ni Boga, ni duše, proč s cerkvijo in temi formalnostimi; na drugi pa hodite v cerkev, sprejemate sv. zakramente, molite itd. Ako slednje vršite, ste nedosledni. Na krivem potu ste, če se hočete vzgojiti v značaje, potem vam velevala čast: ven iz radikalnih društev! Ako načelno ne opravljate teh bogoslužnih vaj, ali proti svojemu prepričanju, potem se daste plačati. Zagovarjajte se! (Tu ne mislimo na nobeno osebo, temveč se bavimo z zadevo načelno.)

—X.

Italijansko.

V Rimu se je vršil 29. decembra 1907. zanimiv in pomemben shod: sestala se je prvikrat vsa rimska katoliška mladina, da se pomeni o skupnem nastopu vseh skupin na praktičnem polju. Kakor znano, so italijanski katoličani še kaj slabo organizirani in šele zadnja leta se bude duhovi. Kljub kratkemu času probe stoji mladina vendarle na častnem mestu.

V Rimu ima sedež »Associazione della Gioventu Cattolica Italiana«; pod njenim okriljem so zbrana vsa italijanska katoliški mladeniška društva in krožki (circoli, società, associazioni itd.). Le visokošolci imajo svojo »Federazione universitaria cattolica italiana«, ki izdaje revijo »Studium«, telovadna in športna mladeniška društva pa so zbrana v »Federazione della Associazioni Sportive Cattoliche Italiane«.

Prvi sestanek rimske katoliške mlade generacije je pred vsem pomemben, ker si je načrtal skupen program, ki je gotovo predpogoj uspešnemu delu. Italijanska katoliška mladina dosedaj ni imela enotnega programa, kar je velika rakrana tudi ostale katoliške organizacije. Mladi duhovi so namreč deljeni: večina je zmerna, trezna, ki pa žalibog kaj malo dela; na političnem polju pa priznava smer mlade »Unione popolare cattolica italiana«. Manjšino tvori nekaj prav nardarjenih in za praktično delo navdušenih visokošolcev, ki pa delujejo na programu italijanske »Lega democratica nazionale«. Bistveno se zadnja razlikuje od »Unione« v tem, da stavlja kot predpogoj uspešnega socialnega dela v Italiji zahtevo, naj se Vatikan niti indirektno ne vtika v italijansko politično gibanje.

Tudi na sestanku se je javila ta razdeljenost in le malo, da ni prišlo do resnega razpora. Debate so bile kar najživahnejše, posebno s strani demokratov.

V Rimu obstoja že precej katoliških mladeniških društev in krožkov; sklenilo se je na sestanku, da se v okrilju zgoraj omenjene »Zveze« (ital. kat. mlad. društev) ustanove še nova društva, da se ž njimi oživi in okrepi celotna katoliška organizacija.

Največjega pomena je praktično delo med ljudstvom; v to svrho priporoča sestanek, da se katoliški mladeniči — kot bodoči voditelji naroda, — samoizobrazijo na najširši demokratični podlagi v vseh aktualnih verskih, socialnih in gospodarskih vprašanjih. V ta namen naj se ustanovi v vsakem društvu ali krožku pouk v veronauku ali apologetiki, vodijo naj se socialni kurzi. Sklenilo se je tudi, da se čim preje otvori skupna obsežna knjižnica versko-socialne vsebine in pa praktična šola za vzgojo predavateljev.

Najvažnejši pa so sklepi, kako organizirati praktično delo mladine med ljudstvom. Italijanski katoličani niso popularni, ker ne gredo med ljudstvo; socialni demokratje jih v tem oziru jako prekašajo. Po zgledu izvenitalijanskih katoliških organizacij se je sklenilo stopiti na dan s praktičnim delom, širiti izobrazbo med ljudskimi masami, ustanavljati strokovna društva, gospodarske zadruge: dvigniti nevedno ljudstvo do prave omike in stanovske zavednosti. Na političnem polju pa se z vsemi močmi podpiraj mlado »Unione popolare«.

V kratkem obrisu obširen, skoro preobsežen program. Zadostovalo bi že samo dejstvo, da so se prebudili duhovi, da je prošnila rimsko mladino zavest: treba je delati med ljudstvom in za ljudstvo.

Srečko Zamjen, stud. phil. — Rim.

Splošno.

Na dunajskem vseučilišču nameravajo uradno izdajati predavanja kot manuskrpt. Del čistih dohodkov bi dobila podporna društva na vseučilišču, en del pa docenti. V komisiji, ki proučava to vprašanje, je zastopnik naučnega ministrstva in dekani vseh štirih fakultet. Docenti so že privolili; njih predavanja bi se stenografirala, korekturo bi prevzeli sami. — S tem bi bilo pomagano revnim dijakom, a tudi študirali bi zlasti oni lažje, ki ne znajo stenografirati. Začeti hočejo če ne bo ovir, že z letnim tečajem 1908.

Lvovska univerza. Lanski izgredi na univerzi, prirejeni po rusinskih dijakih, ob priliki slovesne imatrikulacije v januarju, so pustili vendar globok utis za seboj. Koncem oktobra je dovolil ministrski predsednik dve novi rusinski stolici na ti univerzi in odredil, da se bo odslej zaprisežna formula pri imatrikulaciji prečitala v latinskem, mesto v poljskem jeziku. To je povzročilo seveda živahno debato v vseučiliških krogih. 10. nov. so se zbrali poljski dijaki in protestirali proti porusinščenju ali pa utrkvizaciji vseučilišča, obenem so zahtevali novo vseučiliško poslopje, ker je to sto let staro poslopje v resnici že zdavnaj zastarelo in ne odgovarja več svojemu namenu. Nato so se pa zbrali 16. novembra rusinski dijaki, da bi manifestirali za svojo univerzo. Shoda se je udeležil tudi sedanji rektor in se izrazil, da nima nič proti samostojni rusnski univerzi. Na to pa je sledila zopetna krvava imatrikulacija 14. decembra. Častno so se zadržali poljski dijaki, ki so knalu nato izročili akademičnemu senatu addresso z 2000 podpisi (to se pravi z malimi izjemami vseh poljskih dijakov!), kjer zahtevajo, da se varuje poljski znak vseučilišča, a obenem pišejo takole: »Poljska mladina, ki prav nič ne misli na kak kulturni boj z Rusini, bo z veseljem pozdravila čas, ko vstane na poljski zemlji prosto od kakega plemenskega sovraštva ognjišče višje rusinske vede.« Več pač ne morejo storiti! Frst.

* * *

Bolgarska univerza, ki ji je, kakor znano, knez vzel svoboščine, se je letos odprla šele v novembru, in še takrat komaj. Profesorje so nabrali s težavo med gimnazijskimi profesorji doma in nekaj Poljakov in Rusinov; slušateljev pa šteje tudi samo okolu 100 in še ti so sinovi najbolj odvisnih državnih uradnikov, ki uživajo državne ustanove. Okolu 1000 jih je v inozemstvu: v Belem gradu, Zagrebu, Genfu, Monakovem itd., polovico toliko pa jih čaka doma boljših časov. L. 1905—06 je štela univerza še 1151 slušateljev na treh fakultetah (medicinske nima). Ustanovljena in zidana je bila v letih 1888—92. Frst.

* * *

Dvojna mera. Za vseučilišča je v letošnjem proračunu postavljena svota 11,697.000 K. Od teh jih je odmenjenih za petero nemških vseučilišč 7,727.000, za tri slovanska (1 češ. in 2 polj.) 3,970.000 K. Tako dobi 60% slovanskih državljanov le polovico zneska, ki je odmerjen 36% Nemcev. Od svote 3,970.000 K dobita poljski vseučilišči 2,522.000 K, češko pa le 1,447.000 K. — Od leta 1893/4 do 1903/4 je imelo praško češko vseučilišče 28.069 slušateljev, praško nemško pa 12.904; povprečno torej na leto: češko 2086 slušateljev, nemško 1291. Češko vseučilišče je imelo več kot še enkrat toliko slušateljev kakor nemško, a izdatki ravno nasprotno. Od leta 1903—1907 znaša ves izdatek za češko vseučilišče 9,828.241 K, ali povprečno na leto 982.824 K; za nemško 10,228.926 K, ali povprečno na leto 1,022.897 K. Stroški za enega nemškega dijaka letno okrog 792 K, za češkega — 350 K. Češki akademik je torej akademik druge vrste! Vrh tega je kolegnina na češkem vseučilišču še enkrat višja kakor na nemškem. — Na češkem sploh ni dovolj prostora za prepotrebne oddelke, ali pa so slabo opremljeni. Honorar za asistente je tudi jako nizek. Umevno, da zahtevajo Čehi — drugo svoja vseučilišče. In mi? Ministrske podpore so le prosjaške mrvice slovenskemu dijaštvu. In še te so tako borne, da bi se kmalu ne izplačalo vlaganje prošenj. Hvaležni bi bili poslancem, ko bi tudi tu sem malo podrezali! —n.

Glasnik.

Iz »Danice«. V društvu obstojajo časnikarski odsek ter laški in češki krožek; slednjega vodi s pohvale vredno vnemo Čeh, g. iur. Silhan. Do božičnih počitnic je ob četrtkih zvečer predaval g. dr. Krek filozofijo, za vse člane potreben in posebno pri dr. Kreku zanimiv predmet; člani so te večere pridno obiskovali; povprečno je bilo okoli 25 udeležencev.

Na prvoletniškem večeru je poročal t. Dolenec o »življenju na Dunaju«, in t. Mazek »o vseučiliških študijah«. Razen tega je še predaval t. Butković iz »Hrvatske« o »organizaciji hrv. kat. dijaštva«, t. Kemperle bral društveni letopis lanskega leta, t. Stelè predaval o »lvovskem vseučiliškem vprašanju«.

Društvo je poskrbelo, da se je Slovencem, ki so prišli na VI. avstr. kat. shod, poskala stanovanja in se jih seznanilo z najvažnejšimi znamenitostmi svetovnega mesta. Skupen sestanek za slovenske udeležence pa je priredilo društvo »Straža«.

Dne 10. decembra je bila pri načelniku »Slovenskega kluba«, dr. Šusteršiču, deputacija, obstoječa iz članov »Hrvatske« in »Danice«, ki mu je izročila v imenu jugoslovanskih kat. akad. društev peticijo na klub zaradi reciprocitete zagrebškega vseučilišča, sklenjeno pri obletnici »Domogoja«.

I. M.

* * *

Slovenska dijaška zveza. Vse prijatelje, somišljenike in gospode, ki se zani.ajo za »Slovensko dijaško zvezo« pozivljamo, da pristopijo k nji kot podporni člani. Po društvenih pravilih »je podpornik vsakdo, ki pospešuje društvene namene in plača vsaj dve kroni na leto v društveno blagajno«. Če bo zanjo več zanimanja in bo dobila več prispevkov, bo mogla delati v polni meri po začrtanem programu.

Listek.

Nove knjige. »Katoliška Bukvarna« pridno izdaja slovenske knjige. Izšel je »Splošni katalog slovenskih knjig.« (60 v.) Snov je pregledno razdeljena, v posebnem oddelku so »pripovedni in zabavni spisi za ljudstvo«. Kolikor moremo soditi, so izpuščena največ le dela, ki se jih ne dobi več v knjigarnah, n. pr. Erjavec, Krekov socializem itd. Važnejša že pošla dela naj bi se ponatisnila; ako so pripravna za ljudstvo, naj izhajajo v »ljudski knjižnici«, za katero bi treba več agitacije. Ima naj jo vsaka šolska knjižnica, vsako izobraževalno društvo; pa tudi zasebniki; razširja naj jo predvsem duhovništvo in dijaštvo. — Detelovo »Malo življenje«¹⁾ je bilo izšlo že v »Zvonu«, sedaj imamo klasični spis, malo predelan, v ljudski knjižnici. Taki spisi nam bolj ugajajo kot detektivske povesti, ker bude ljubezen do rodnih krajev, domačega jezika in domačih šeg. — Leposlovna knjižnica prinaša prevod izbranih pesmi slavnega ukrajinskega pesnika Ševčenka »Kobzár«.²⁾ Prevod je izboren, posebno je pa pohvaliti zgodovinski pregled Ukrajine. Kdor to prečita, bo tudi bolj razumel Sienkiewiczzeve romane, zlasti »Z ognjem in mečem«, »Potop« in »Malega viteza«. Ali ne bi kazalo, da izide ta triologija v »Ljudski knjižnici«. Praktični potrebi bo zadostila knjiga I. Podlesnikova »Knjigovodstvo«³⁾ izšel je prvi del, obsegajoč knjigovodstvo za društva »Čebelice«, mladeniče in gospodarje. Na podlagi te knjige se bo lahko prirejalo po izobraževalnih društvihi kurze za knjigovodstvo, da se izobrazijo tudi priprosti ljudje, zlasti v vodstvu društev.

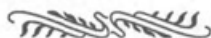
* * *

Odkod med dijaštvom toliko brezvercev? — Čudno se mora pač zdeti vsakemu opazovalcu, da imamo med inteligenco toliko brezvercev ali vsaj indifereentov. Ali jih je res privedla znanost do tega? — Zdi se mi, da imamo iskati temu vzroka izključno v načinu, kako se razvija duševno življenje našega dijaštva. Pretežna večina dijaštva se rekrutira pri Slovencih s kmetov in tu so družine skoro izključno krščanske. Kdo ne pozna one nervozne skrbnosti dobre matere, s katero se poslavlja od svojega sina v strahu za njegovo vero! Sama ga je vzgojila vernega in prva skrb ji je, da tudi ostane tak. Z najlepšimi ideali prihaja mladenič prva leta v mesto, pravno neoskrunjen in vero v srcu. Toda

¹⁾ »Lj. knj.«, IV., br. K 1—, vez. K 1'90. — ²⁾ »Lep. knj.«, V., br. K 2'40, vez. K 3'60. — ³⁾ Vez. K 3 20.

pride 14.—15. leto, ko se začno oglašati v njegovem srcu spolne strasti. Da se more tem uspešno ustavljati, je treba močne moralne opore, skrbnega dušnega vodstva. Toda po navadi nima tega mladenič in ga tudi ne išče; uda se slepi strasti, sladki omami nagonov, ki mu jih podžigajo skvarjeni tovariši. Ti so mu kmalu najljubša in edino zabavna družba. Takih tovarišev navadno ni težko spoznati: Drže se vedno skupaj, niso preizbirčni v svojih dovtipih in gledajo navadno z nekim zaničevanjem na tovariše, ki v razredu boljše napredujejo, češ, to so »štreberji«. To obnašanje pa neskvarjenim mladeničem nekako imponira in izkušajo se jim približati. Kmalu so v mrežah, iz katerih se ni več lahko izviti. Začne se popivanje, ki preide kmalu v ponočevanje, spremljano od Venere. Ta proces podpirajo še razni »pikantni« romani, ki dražijo že itak bujno mladeniško domišljijo . . . Tako pade mladenič moralno. Popolnoma umevno pa je, da izkuša mladenič svoje obnašanje tudi opravičiti; ne more pa tega spraviti v soglasje s svojim dosedanjim verskim prepričanjem — in tu se začne boj za vero. Z največjim veseljem sprejme sedaj dijak vsako trditev, ki naj ga prepriča, da je vera in torej tudi krščanska morala bajka, izmišljotina pretiranih in prenapetih sanjačev. Na pomoč mu pride tudi šola. Saj nam je znan slučaj iz lanskega leta, ko je vprašal suplent učenca v tretjem razredu v Ljubljani, kako je svet nastal; ko pa je ta odgovoril, da ga je Bog ustvaril, je suplent divjal po razredu, da se najde še take nevedneže, in nato porabil par učnih ur, da je razlagal učencem tretjega gimnazijskega razreda »sveto resnico« Kant-Laplaceove teorije. Saj so nam tudi znani slučajji, da suplent na istem zavodu vabi k sebi na dom dijake in jim posojuje knjige brazverskih filozofov, da prireja izlete, katerih se sinejo udeleževati, ako nočejo biti nasprotno mislečim tovarišem v zasmeh, samo profesorjevi somišljeniki, da se na teh izletih, kakor celo med šolskim poukom vlačijo na dan razna vsakdanja politična vprašanja, govori sramotilno o papeštvu, veri in cerkvenih ustanovah, da isti suplent celo z dijaki ponočuje. Dijaku seveda tak profesor imponira in čuti se posebno počaščenega, da sme govoriti ž njim in še celo tako po domače, nasprotno pa tudi ve, da ima profesor vse »klerikalce« na črnem protokolu. Ni naš namen denuncirati, le dotičnega s tem opozoriti; tako vzgojo moramo najodločneje obsojati in jo kratkomalo odklanjamo. Pri takih razmerah je čisto naravno, da se manj trdni, manj značajni elementi odtuje veri vsaj nazunaj, da jim ni treba prenašati od strani svojih »prosvitljenih« tovarišev psovka, kakor »črni klerikalci«, »srednjeveški mračnjaki« itd. Kmalu pa se amalgamirajo svoji družbi tudi po svojem notranjem prepričanju, zlasti če se njihovo življenje ne sklada z moralo, kakor smo gori opisali. Skok od praktičnega materializma do teoretičnega je popolnoma naraven. Kako ne bi sprejel hlastno nauka, ki me zagotavlja, da ni nesmrtné duše, da ni Boga, da si torej v vsem svojem delu in početju popolnoma prost, nevezan. Saj ta nauk popolnoma opravičuje še tako umazano življenje. Povdarja se sicer humaniteta, socialnost itd., ali odkod imajo ti principi svojo avtoriteto, da bi mi mogli narekovati, kaj naj delam in česa ne; svoboden sem! Toda svoboden tako, da živim le svojim strastem. Volja je popolnoma onemogla, zato pa se željno sprejme vsaka teorija, ki dokazuje, da volja ni prosta. Pred seboj imamo materialista, ki zanikava duhovno dušo in voljino prostost in seveda eksistenco božjo. Večnost materije in absolutnost vseмира sledi naravno iz tajejnja prostosti in človeške duše. To sta dva korelativna pojma, drugo zahteva drugo. Kdor taji prvo, mora tajiti tudi drugo, da more utešiti glas svoje vesti. Pouk v veronauku absolutno tu ni več zmožen, da bi izpodbil vse te dvome ali boljše novo prepričanje, ki se vrti kakor kaos po dijakovi glavi, ker v dijakovem srcu ni več dobre volje, s katero bi moral iskati resnice. A tudi ne oziraje na to, je sistem, kakor se mora dijak na višji gimnaziji baviti z veronaukom, tak, da v dijaku prej vzbujata dvome, kakor pa da bi jih utešil. — Da, ne čudimo se prav nič, da je med dijaštvom, ki ima zavzeti nekoč mesto intelligence, toliko brezvercev, čudimo se bolj, da se pri takih razmerah ohrani še toliko mladeničev, ki pokažejo pred javnostjo toliko zaničevano versko prepričanje.

M. N.

Pismo srednješolcem.

Čas je kapital, katerega vedno rabiš in h kateremu ne moreš nič pridejati. Vedno ga je manj. Zato je važno, da si narediš podroben račun, koliko in kako ga porabiš. Večidel ti premine pri študiranju šolskih ali drugih predmetov samoizobrazbe. Mnogokrat se ti zdi, da imaš premalo časa, da bi vse zmagal. Odkod to? — Danega časa nisi prav porabil in končni rezultat je, da si dobil od svojih študij samo nekaj nejasnih pojmov. Kajti zdaj si prijel to knjigo v roko, zdaj ono, prelistal dva, tri liste, knjigo odložil in odprl drugo. In zgodi se ti kakor koscu, ki pokosi tu šop trave, daleč proč zopet šop, tu in tam nekaj, nikjer dosti. Pride z grabljami in košem, da bi spravil domov, a nikjer ni nič, izginilo je vse, samo tu in tam kaka bilka. Ali ni to tako, kakor da bi povsod sejal, nikjer žel.

Prebiranje knjig je umetnost, težka sicer, toda kaj se ne dá pridobiti z vajo. — V naslednjih vrsticah hočem podati nekaj migljajev, kako naj se bere.

Prvo pravilo ti bodi: »Beri eno knjigo zmerno in v strogem redu!« Preveč neurejenega branja ne deluje ravno dobro na razvoj našega mišljenja. Knjigo, katero si začel brati, preberi do konca; prej ne jemlji druge v roke. Strani ne smeš požirati, da prideš prej do konca. Vse mora iti v strogem redu, sledi pisatelju stavek za stavkom, misel za mislijo. Pri tem pa ne pozabi glavne zapovedi branja: »O prebranem si naredi sam svojo sodbo!«

Skušaj presoditi, kaj je hotel pisatelj povedati, preudari, ali te ali one misli ni dovolj podprl in razlčžil. Vsebina knjige je podobna stavbi; pisatelj je naredil načrt in tudi zida sam. Spremljaj ga zvesto pri njegovem delu, zidaj ž njim, mnogo boš videl in izvedel. Uživaj njegovo delo in trud, a užitek naj bo združen s kritiko. Poprašaj se, zakaj ti ugaja, zakaj ne, ali odobravaš njegova načela, ali jih zametavaš. Jasnosti je treba! Pisateljev cilj imej pred očmi!

Ko prebereš knjigo, se vprašaj: »Ali sem obogatil svoj duh in znanje z novo pridobitvijo?« Naredil si boš račun o dobrem in slabem, izločil zrno od plev, zrno spravil v žitnico, pleve prepustil vetru.

Tako delo je umetnost. »Pretežko je to,« boš rekel, »ne vzdržim; vtisi, mnogovrstnost in radovednost je prevelika in premočna, končno ne morem vsega presoditi.« Dragi moj, beris peresom ali svinčnikom v roki! Zapiši si razna naziranja, opombe, svoje lastne misli in dolgo izpeljavo v kratkem stavku. Pero samo bo oviralo tvoj duh, da ne bo dirjal naprej; ostal boš pri misli in jo skušal oceniti. Pero te bo prisililo, da boš prebrano premislil. Začetskoma je to težko, toda z vajo se doseže spretnost, in naposled boš zapisal samo opombo, ki ti pride pri branju na misel. Morda se ti tudi zdi škoda časa, ki ga porabiš za pisanje, toda koliko pa pridobiš na duhu! Pero vedno v roki; vsi znanstveniki delajo tako, privadi se tudi ti!

Dober pripomoček h koristnemu branju ti bo zvezek, v katerem imaš precej nesešitih listov. Bereš kje dobro opazko, n. pr. o kulturi, jugoslovanski ideji, cerkvi, socialnem vprašanju itd. Iz zvezka vzameš list in napišeš navrh »Kultura«, spodaj pa opombo. Kje drugod najdeš zopet kaj, kar spada pod »Kultura«. Vzameš zopet list in napišeš pod prvo opombo. Tako dobi vsak list svoj naslov, o vseh važnih stvareh imaš kopico dobrih podatkov, katere boš o priliki imel takoj pri roki.

Prihodnjič nekaj splošnih opomb k branju znanstvenih knjig.

Na Ogrskem spi meglica...

Zložil St. P.

Na Ogrskem spi meglica,
pa pravi dnevu meglica:

Pa pravi beli dan,
pa pravi megli dan:

Ne vstajaj še, beli dan,
ne odhajaj na mursko plan!

Ne smem, ne morem, meglica,
me čaka zlata pšenica;

Pol urice pspiva,
pospiva, se ljubiva!

pšenica zorela bi,
žanjica požela bi...

Srednješolsko dijaštvo.

Dopi: z ženskega učiteljišča. Ideali, ki jih širi »Zora«, so našli tudi pri nas odmev. Lepo znamenje je, kaj ne, če se vzdrami ženstvo in navdušuje za krščanske vzore z zavednostjo.

V dva tabora je razcepjena domovina. V zadnjem letu sta se izcimila tudi pri nas na Štajerskem. Tudi ženstvo, in posebno mlado, se je razcepilo. Svobodomiselke veliko govore in delujejo včasih s sredstvi, katerih ne moremo odobravati. Nastopajo večkrat nedostojno, za izobraženo žensko neprimerno. Žalostno znamenje! Ali odločne so in čast jim v tem! In kaj je s katoliškim ženstvom? Ne trdim presmelo, da je premalo odločno in da ne deluje dovolj očitno za svoje vzore. Nasprotniki nam pravijo, da nismo izobražene. To ni res. Tudi ni naše število majhno, a poguma ni dovolj in strah nas je zamere in pikrih besedi. Kako so drugače pogumna kmetska dekleta po izobraževalnih društvih! Ne ustrašijo se nikogar in ničesar.

In česa se je treba bati ženstvu, ki ve, da se bori za prave cilje? Cilji našega hrepenenja segajo v neskončnost in spajajo človeštvo z Večnim.

Velika naloga čaka katoliško ženstvo v življenju. Imeti mora blago srce in globok razum, naj jo postavi Previdnost kamorsibodi. Njena naloga je, da dela karitativno in socialno. Zato se mora izobraževati v potrebnem, da more vršiti svoje dolžnosti in tudi kaj pripomoči pri zidanju veličastne stavbe katoliškega prepورا. *)

* * *

Iz Celja. Liberalci vedno radi kričijo, da sejejo »klerikalci« nemir in prepir. Med celjskim dijaštvom pa je bilo vendar nasprotno. Ni se namreč dopadlo nekaterim liberalnim zagrizencem, da je dijaštvo katoliško, da je verno. Poučili so torej par »izvoljenih« liberalnih dijakov, kako je treba delovati za liberalizem. Ustanovila se je liberalna knjižnica, kjer so imeli tudi Renana in slične smeti. V tej knjižnici se je jela izobraževati mladina na liberalni podlagi, da koristi nekaj narodu. Pobirali so vstopnino, da nakupijo novih knjig. Toda pijača je bila boljše kakor knjige, in denar, nabran za »narodno stvar«, je šel po grlu. Agitacija za to knjižnico je bila velikanska in »uspehi« naravnost občudovanja vredni. Dijaki so se shajali, govorili tako svobodno, da se olikanemu človeku gnusi, udrihali čez »črne« in »napredovali« tako daleč, da jih je mnogo postalo od Boga neodvisnih. Bili so zraven tudi nižjegimnazijci, ki jih je pa knjižnica bolj brigala nego učenje. Kmalu se je izvedelo, kaj je temu vzrok in »svobodomiselnost« knjižnica je morala prenehati. — Seveda se je sedaj pisalo o »klerikalnih« profesorjih, da zatirajo dijaštvo, ki je tudi sklenilo proti »zatiralcem« maščevanje in osveto. To je bilo pred letom dni. Želja se je liberalčkom res izpolnila, o čemur priča »Svoboda«, v kateri si vsaj malo hladijo svojo onemoglo jezo. V »Svobod« se je obljubilo, da hočejo dijake izobraževati, kar se pa s tem lističem ne bode doseglo, zakaj lista glavni namen je, širiti zmoto in sovraštvo proti duhovnikom in katoliški veri. In potem naj še trdijo liberalni dijaki, da so tudi katoličani. Res so, a samo — na papirju.

* * *

Radikalnim sociologom v album. S člankom »Žalostne npravstvene razmere dijaštva« v »Zori« (2, str. 13) proti našemu pričakovanju »Omladina« ni zadovoljna. Zavija, psuje in sumniči. Le nekaj odgovora.

Dopis je pisal srednješolec, ki mu niti na um ni prišlo, da bi agitiral. »Omladina« očita, da je vse laž in obrekovanje: kje so dokazi? Iz dopisa je razvidno, da ima dopisnik pred očmi le zavod, na katerem je; uredništvo je pristavilo, da je dosti nemoralnega zlasti po večjih mestih. Kdor pazno prečita sestavek, ne mora zaslediti »sumaričnega obrekovanja«, temveč zgolj dejstva in govorico, da ima od četrtega razreda dalje polovica dijakov znanje z javnimi hišami. Iz vsega sestavka pa veje groza nad takimi razmerami in želja, da bi se razmere izpremenile. To je naravno, če pisec izraža zadovolje, da ni našel ni jednega slučaja med katoliškim narodnim dijaštvom. Seveda radikalci si ne morejo misliti, da ima še kdo kaj poštenosti na sebi, ker so edino oni vzeli nanjo patent. Drugod hinavščina, »za agitacijo najnesramnejša sredstva«, pri njih vse sveto, dasi smo jim dokazali častikrajo, dasi jim očitajo liberalni dijaki na vsa usta denuncijantstvo itd. — Radikalci se hočejo lotiti »na podlagi dejstev in števil« dijaško-npravstvenega vprašanja. Torej ste vendar na stališču, da pridejo tudi tako žalostne novosti v svet? — »Ako bi si mi te svetnike malo natančneje ogledali, bi jim bilo morda neljubo, a na to polje ne gremo . . . saj so svoje grehe tako skrbno skrivali, da zanje najbrže nihče ne ve.« Potemtakem priznate, da za »grehe« ne veste, na drugi strani pa namiguje, ali ni to brezstidno? — Smešna je pa že ošabna trditev: mi na to polje agitacije še nismo prišli — — — Ali ni agitacija, ako pravite: za nas radikalce govori dejstvo, da imamo ravno tam najmanj somišljenikov, kjer so npravstvene razmere najslabše? (Naj omenjamo, da gospodarijo ravno radikalci na zavodu, s katerega smo dobili dotično poročilo. Zlasti v Ljubljani se je čutilo napredno dijaštvo

*) »Gospodični, ki nam je poslala ta dopis, izrekamo tem potom najiskrenejšo zahvalo. Veselilo bi nas, če bi prejeli kaj informacij o razmerah na učiteljsču. Zdravi!

prizadeto; da, obdolžili so celo nekega našega somišljenika kot pisca. Dopis na ni iz Ljubljane.) Vi ste, ki hočete veljati za edino nedolžne! Ali nimate liberalne dijakke za pijance, ali jim ne kličete v »Omladini« IV., 10: »Treba bi bilo pred vsem moralne regeneracije, potem šele bi se dalo govoriti o uspešnem delu za narod! Kar mi pišemo, je zlagano, sami pa priznate, da so razmere žalostne. Zbirate podatke in jih hočete objaviti, a pišete: če se vlačijo naše žalostne razmere po listih, ne bo dosti pomagano — — — Ako prištejemo ta slučaj mnogim drugim kot simptom duševnega razpoloženja, v katerem se nahaja radikalizem, pridemo do sodbe: strankarska strast in strujno samoljubje vam je vrglo mreno na oči, vsako sredstvo vam godi. Voditelj nam ni mar, pomilujemo le množice, ki drve za njimi brez premisleka. Tako smo pa odkriti, da vam povemo: to bo povzročalo vaše propadanje, mi bomo pa rasli — dokazov nam nudi za to vsako leto!

—X.

O vzgoji značajev.

Kakor v vseh drugih vprašanih, je tudi na polju vzgoje srednješolskega dijaštva narodno-radikalna struja obetala »korenitih reform«. Zahtevala je opetovano, da se mora srednješolstvo otresti pogubnega vpliva katehetovega, da se morajo na vsak način odpraviti duhovne vaje itd. itd., kakor se pač sliši govoriti gospoda profesorja Masaryka. Toda na veliko žalost vseh svobodomiselnih in naprednih elementov merodajni krogi niso bili za nasvetovane reforme zavzeti tako, kakor bi bilo želeti, in radikalni pionirji so bili prisiljeni nastopiti drugo pot.

Ker »reform« ni bilo mogoče uvesti z dovoljenjem višjih šolskih oblasti, se jih je začelo brez dovoljenja. In doživeli smo, da se je jelo poučevati zgodovino, naravoslovje, da celo latinščino v »naprednem, svobodomiselnem duhu«. Posebno lepo se je razvil duh reformacije na ljubljanskih srednjih šolah, ki so postale nekako središče takih kontrabantreform radikalnih suplentov. Dognalo se je n. pr. s svečano resnostjo in primernim ogorčenjem, da je bil Galilei od cerkvene oblasti sežgan na grmadi. Da je čutil profesor zgodovine potrebo, govoriti o evangelijih, »ki so na priprošnje škofov, zbranih na cerkvenem zboru v Niceji, skočili sami iz tal na altar in s tem dokazali svojo pristnost, je samo po sebi umljivo. Saj je Haeckel prvi vir, iz katerega zajema narodno-radikalni suplent svojo učenost. Celó »trebuhi fajmoštrov« so pri teh akribičnih učenjakih dobili znanstveno veljavo, in o njih se je marsikaj razpravljalo bodisi pri zgodovini bodisi pri latinščini.

Kot moderni in vsestranski izobraženi ljudje se pa pečajo naši »mladi« tudi z bogoslovjem in sadove svojih raziskavanj dajo okušati redno svojim poslušalcem iz 2. ali 4. razreda. Prilika se dobi kmalu. Zgodovinar razlaga grške bogove in kaže na »očividno podobnost« med poganstvom in krščanstvom. Pa vpraša nadebudne učenčke: »Kako si pa predstavljate krščanskega boga?« In brihtne glavičce odgovarjajo: »Star je; dolgo, sivo brado ima« itd. Suplent pritrjevalno pokima, se zadovoljno nasmeje, in s suplentom vred se smeje cel razred . . . Pride druga prilika. Suplent razlaga o višjih in nižjih bogovih grških in pristavi: »Saj pri nas tudi ni dosti drugače, v krščanstvu so n. pr. angelji za Bogom nekaki nižji bogovi.« Učenček odpre usta od začudenja, in zdi se mu, da se mu je šele sedaj jelo svitati nekaj, česar doslej ni mogel prav razumeti . . . Suplent razlaga v drugo šoli zgodovino. Pride do svetega pisma in od svetega pisma do stvarjenja ni daleč. Pa začne govoriti o »novodobnih znanstvenih pridobitvah«: »Vstala sta proti stvarjenju en nemški in en francoski učenjak, ki sta začela dokazovati, da iz nič ni nič. Danes so tega mnenja že vsi učenjaki.« Ko odide suplent iz razreda, je splošen klic: Katehet laže; nič ni res, kar govori . . .

Navedli bi lahko še nekaj primerov, toda ne zdi se nam za sedaj potrebno, ker že iz teh izvajamo sledeče: 1.) da prodajajo gotovi ljudje pod varstvom profesorske avtoritete kot dokazana dejstva stvari, ki so še nedokazane hipoteze ali pa naravnost že davno ovržene potvare znanstva; 2.) da se vmešavajo naši »moderni« vzgojitelji v stroke, ki jim nič mar niso in o katerih nimajo nobenega pojma; 3.) da hočejo sistematično na netakten in surov način srednješolskemu dijaštvu najnižjih razredov osmešiti vero in ga polagoma usposobiti za reševanje slovenskega naroda iz suženstva »srednjeveške cerkve«.

Taka je naša »versko-nravna« vzgoja.

Vemo, da bodo te vrstice vzbudile precej hrupa in da se bo z ene ali druge strani »ogorčeno protestiralo« proti takemu »denuncijantstvu«. Toda povemo že naprej, da so minuli oni časi, ko se je posrečilo z umetnim viharjem »ogorčenja« in hinavskim zavijanjem oči zamašiti usta katoliško mislečemu dijaštvu. Mi nimamo namena, klicati takoj šolske oblasti na pomoč, toda kot popolnoma enakopravni državljani ne pustimo, da bi naše versko prepričanje blatili ljudje, ki so od katoliškega ljudstva plačani za to, da znanstveno izobrazujejo njegove sinove. Upamo, da bodo prizadeti uvideli brezplodnost svojega napora in uvaževali naš opomin. Ako pa ne, bomo vedeli nastopiti o pravem času in na pravem mestu.

* * *

»Društvo slovenskih profesorjev« je obravnavalo na svoji drugi glavni skupščini stvari, ki so zelo važne za nas dijake; zato hočemo o zborovanju na tem mestu na kratko poročati.

Skupščino je otvoril društveni podpredsednik dr. Lovro Požar, pozdravil nato predvsem brate Hrvate, ki so jih zastopali predsednik »Društva hrvaških srednješolskih profesorjev« gg. dr. Kučera, dr. Bazala in dr. Ogrizović; poudarjal je nadalje politično nepristranost, ki vodi društvo pri vsem delovanju.

Dr. Kučera poziva na skupno delo, da si ustvarimo enotno slovensko-hrvaško srednješolstvo na narodni podlagi; čeprav so nas dosedaj ločili usodepolni zgodovinski dogodki, si moramo vendar zanaprej energično prizadevati, da dosežemo kulturno edinstvo, ki so ga imeli pred očmi veliki možje kot Stanko Vraz, Ljudevit Gaj in Juraj Strösmayer.

Pri sledeči volitvi je bil namesto g. prof. Orožna izvoljen za predsednika g. dr. Žmavc in mesto odpivšega dr. Lončarja in Peterlina gg. dr. Pestotnik in Pirnat.

Iz poročil gg. tajnika in blagajnika povzamemo sledeče: »Društvo slovenskih profesorjev« je imelo ob koncu II. poslovnega leta 164 redih članov; dva sta med letom izstopila; bilo je 40 članov več kot lani. Odborovih sej je bilo 11. Delovali so tudi odseki in podružnice; tako n. pr. kombinirani odsek zastopnikov društva in zastopnikov »Slovenske Šolske Matic« za izdajo poljudno znanstvene knjižnice in šolskih klasikov. Osnovel se je filozofski odsek in se snujejo še drugi zlasti za sestavo znanstvene terminologije; priredilo se je tudi osem prijateljskih sestankov s predavanji. Društvo je občevalo z drugimi slovenskimi društvi te vrste: s hrvatskim, češkim, poljskim in srbskim, poleg tega pa tudi z domačimi prosvetnimi društvi.

Spisovanje slovenskih šolskih knjig se nadaljuje. Profesor Pirc v Idriji je pripravljen spisati zgodovino tudi za srednji in za novi vek. Latinski veliki slovar je razen treh črk že dovršen, manjši ekscerpt se priredi med tiskom. Grški besednjak se je nekoliko zakasnil.

Važna je dr. Ilešičeva resolucija o srednjem šolstvu, ki obsega štiri točke; vsebina je sledeča:

1. Vsak narod imej šole v svojem jeziku. To zahteva pedagogika in državni zakon. Društvo slovenskih profesorjev zahteva, da se temu ugotovi pri Slovencih v polnem obsegu.

2. Na stališču pedagogike in zakonskih določeb zahtevamo enako tudi poleg gimnazij, realk, učiteljskih, obrtnih in trgovskih šol.

3. Ker bivajo na Koroškem, Štajarskem in Primorskem istotako Slovenci, zahtevamo to tudi za vse te pokrajine, kjer bivajo Slovenci. Kar se je smatralo na Kranjskem kot primerno, ne sme biti drugače urejeno tudi v ostalih pokrajinah.

4. Profesorji, ki so usposobljeni za več učnih jezikov, morejo biti nastavljeni na vseh zavodih v državi.

Gospod profesor Ilešič predlaga še sledeče:

Druga glavna skupščina »Društva slovenskih profesorjev« skleni ustanovitev odsekov: a) za poedine znanosti, oziroma skupine znanosti in b) izberi v vsak odsek po tri člane. Člani odseka so v Ljubljani, a raztegnejo svoje delovanje po vseh deželah. — Zaradi poznega časa se pooblasti odbor, da ukrene glede volitev vse potrebno.

Nato stavi gospod profesor dr. Tominšek sledeče teze o maturi:

1. Matura je kot zaključek in višek srednješolskih študij iz praktično-življenjskih in teoretično-pedagogičnih ozirov potrebna in koristna.

2. Skrbeti je za to, da se potrebni pregledi pripravljajo že tekom zadnjih let zlasti v najvišjem razredu.

3. Abiturijentu se nudi prilika, da pri maturi pokaže morebitno odlično svoje znanje na kakem posebnem, njemu priročnem in komisiji pravočasno pripravljenem šolsko-snovnem polju.

4. Razsodnosti komisije se prepušča, da uveljavlja v ozira vrednih slučajih kompenzacijo za eden predmet.

5. Ista veljaj za dispenze, ki se naj dovoljujejo zlasti za predmete s pisanimi nalogami.

6. Ves izpit naj se vrši natančno po predpisih v »Navodilih« str. 32. Organ. načrt, § 84).

7. Po vsem tem je in bodi matura zaključni srednješolski izpit, a ne more biti višješolski vsprejemni izpit.

Gospod profesor točko za točko utemeljuje in se izjavi, da bi mu bilo jako žal za matura, ki ima vendar nekaj mikavnega na sebi kot vrh vseh gimnazijskih študij. Ker je vprašanje o maturi zelo važno, predlaga dr. Žmavc, naj bi se debata preložila na poznejši čas, da se bo lahko o stvari vsestransko razpravljalo.

Profesor Jarc omenja dijakovo nesamostojnost, ki mu tudi povzroča strah pred matura; temu bi najbolje odpomogel taktičen način poučevanja. Istega mnenja je tudi profesor dr. Lončar.

Velik uspeh s svojimi izbornimi izvajanjmi je žel odposlanec in pooblaščenec narodno-radikalnega dijaštvo Zalar. Poučeval je navzoče gospode profesorje o vzgoji značajev in prešel nato tudi na odpravo eksercij, dokler ga ni gospod predsednik dr. Žmavc podučil, da njegov predlog ne spada sem in da narodno-radikalni dijaki tu sploh nimajo nikake besede, ampak le društveni člani.

Predno zaključil gospod predsednik dr. Žmavc skupščino, obsoja še dr. Lončar v stavljeni resoluciji ravnanje deželne vlade v prosluli » aferi Proft«.

Želimo, da bi imelo prizadevanje gg. profesorjev mnogo uspeha in da bi koristilo njim, kakor tudi slovenskemu dijaštvu, ki je pri celi stvari vrlo interesirano.

Razno.

Ocena gradiva. Vse dopisnike prosimo, da nam dajo vedno naslov privatnega stanovanja, kakor tudi vsakratno izpremembo.

* * *

Ivo K. Oglasite se še kaj, za zadnjo številko je bilo prepozno došlo.

* * *

Rebkin. Nismo še mogli pregledati. Ker imamo tako malo prostora na razpolago, se bomo morali seve omejiti pri doposlanem gradivu največ na oceno. Kar se ne natisne, vrnemo na željo in proti povrnitvi stroškov.

* * *

Celeius. Dopis poraben, o pesmi prihodnjič. Hvala! Se priporočamo!

* * *

Črnuh. Hvala za vse! »Klerikalne cvetke« bi razumel morda kdo napačno; »radikalne rožice« se mi zde preosebne; ostalo dobro. Včasih si prehudomušen. Pozdrav!

* * *

Ljubljanski dopisnik L. Kakor vidiš, sem porabil poslano; zasnovanega članka bržkone ne bi mogel sprejeti, ker je to točka, v kateri treba previdnosti in je boljše, da se ne izreče list niti odločno za niti proti, za svojo osebo sem za; veselilo me bo, če mi sporočiš svoje misli. Zdravo!

* * *

Rebkin. Doposlana črtica »Tako (jaz) životarim« pač še ni za list. Sicer pišete lepo in dober jezik, toda kar ste opisali, to je tako malo, tako malo. Ne jemljite sploh takih sujetov, ki so za največje svetovne talente. Recimo jetkovega je opisal Dostojevski, Dombrovski itd., a to so znani in najznamenitejši pisci svetovne literature. Študij bolnih pisati Vi pač ne morete še, ker oddiha več zdravja iz teh in takih stvari, ko bolezn. Značaji ne pridejo do veljave, samo površno besedovanje, brez pomena za notranjo vrednost in figuro bolnega. Zato ne dajte se zavajati od takih pesmi ko — pijan študent, prečutite preje nekaj, a potem pišite. Urite se dalje in nam pošljite.

* * *

Gospod Ratislav Zoran: Od tega, kar si poslal, pač za tisk zrelega ni nič. Hočem ti pa pregledati kos za kosom, kakor si jih poslal, da te tako opozorim na nepopolnosti. Vsako leposlovno ali pesniško delo mora obstajati iz tred odgovarjajočih si delov, drugače je vedno telo brez duše, ali pa duša, ki v tako telo ne spada. Ti trije deli so tvarina, snov in vsebina ali ideja. Te tri reči je treba vse enako negovati, nobeni se ne sme dajati prednosti, posebno pa še prvima dvema pred tretjo ne. Ako se oziramo na vse te tri reči enako, je edino mogoče, da res nastane iz našega dela prava umetnica, cilj vsega umetniškega delovanja in stremljenja. Ravno v nasprotnem redu, kakor so gori navedene, se te tri reči reči porajajo pri ustvarjanju umetniku. On zamisli neko misel, ki bi jo on rad v obliki umetnine razodel svojim soljudem. Ko si je o misli popolnoma jase, gre ji iskat v realni svet snovi, ki naj ima nologo izraziti njegovo misel tako jasno, da jo bo opazovalcu mogoče razbrati iz umetnine, in sicer tako jasno ali vsaj kolikor mogoče tako jasno, kakor jo je videl umetnikstvaritelj. Ko si je na jasnem tudi o snovi, treba se mu je odločiti le še za tvarino, ki bo v nji najlozje in najjasnejše izrazil svojo snov tako, kakor je potreba, da bo ideja prišla do jasne izrazitve. Vidiš torej, da umetnik išče misli, duši primerne telesa, opazovalec pa ali čitatelj, ki mu je naprvo dostopno telo (tvarina in v nji izražena snov), izkuša razbrati iz tega misel, dušo, vsebino, tako kot si jo je mislil umetnik. Pesnikova tvarina je jezik. Tega mora najprvo do dna poznati in obvladovati, sicer je pri njem popolna umetnina nemogoča. Snov mu podaja življenje in svet, pa tudi lastna domišljija. Tretje pa, vsebina, je iz njega samega, takorekoč kos njegove duše. Ni vsak za vse. »Pesnik moraš biti že rojen«, pravi pregovor. Ako ni v tebi tiste moči, ki te usposobi obvladati tvarino in snov in jih obrazovati po tvoji volji, da moreš vklemiti misel, rojeno v večni duši, v končno materijo, je ves trud zaman. Lahko podajaja občinstvu najidealnejše dovršeno tvarino in snov, a brez onega duha, ki jima more dati edino pravo življenje, ne rečem, to se da priučiti, in ti stojiš pred nami kot formalist, človek, ki ima sicer najboljšo voljo, ali ne one moči, ki je edina potrebna in je svet ne more dati.

Toliko sem ti hotel povedati, predno preidem k temu, kar si poslal.

Prva »brez očeta« je pač od vsega, kar si poslal, najboljša. Vsebina bi bila vredna izrazitve, ali snov je prvič silno obrabljena, s čemer pa nečem reči, da je tu na mestu. Moralo bi se jo precej izpremeniti. Jako hudo pa je tudi z jezikom (tvarino). Čitaj priduo Erjavca, Trdino in Jurčiča; ko se seznaniš s temi, pa poglej kako se izražajo Cankar in Finžgar. Seveda tudi lastnega pisanja ne zanemarijaj. Vsakokrat, kolikorkrat boš pisal, bo boljše. Duh jezika je treba študirati pri prvotnem viru, pri narodu in mojstru umetnikov jezika, obliko pa si lahko priboriš s pridnostjo. Načelo: »Kdor vztraja, zmaga« velja pri tem. Opazuj dalje življenje in naravo in skušaj slikati ljudi take kot so, odgovarjajoč spolu in starosti in tudi naravo, odgovarjajoč dnevnemu ali letnemu času in drugim razmeram. Cela scena med sinom in materjo je precej nenaravna in

vsilila se mi je semtertja misel, da ti je plavalo pred očmi nekaj iz romanov, kot »Grofica beračica« itd. In da bi ga dekile zavrlo »ker je brez očeta, — brez imena« (kar pa po tvojem pripovedovanju niti res ni, ampak si na tem mestu kar iz trte izvil) je pa čisto neverjetno. Zakaj si pa vso stvar spravil na tlò onega srečanja z neznancem, se pač ne dá zadostno motivirati.

O drugi, katere naslov je pa tako grozen, da ga tu niti ne zapišem ne, ti ne morem povedati boljšega, kakor si sam zapisal: »Tepci, razlagate, pa sami ne veste, kaj je!«

Nejvečji križ pa je pri tebi z onimi rečmi, ki bi ti rad, da bi se nazvale pesmi. Ako se že za prozo toliko zahteva, koliko več še za vezano besedo, ki je takorekoč kristalizacija jezika. Prvič niso bistvo poezije »oh in ah in zaman in sreča in mrak«, ampak misel ali pa štimunga ali razpoloženje (kakor je nekdo pisal v »Slovenskem Narodu«), z eno besedo nekaj takega, kar nas zadovolji in nam ugaja. Tega pa pri tebi zastonj iščem. O jeziku sem ti že prej rekel, da še veliko veliko manjka, manjka pa ti tudi pesniškega oblikoslovja, metrike. Ako pesem že rim nima, se mora pa vsaj eno zahtevati, da ima ritem, ki pri tebi silno šepa. Nečem ti jemati prav nič poguma, pridno piši, vsak se mora vaditi, saj še ni nič izgubljenega. Prvo je, da moreš svoje misli trdno in gotovo izraziti v besedi, drugo je šele potem ritem in rima.

Še nekaj radi jezika. Prvič ti povem, da so nekateri stavki le raditega nerazumljivi, ker so tako grozno »slovensko« pisani. Stavek nadaljuj v tistem času, ki si ga začel, pa tudi takole, kakor si pisal, ne smeš pisati: »Hitel je mimo. Dolgo zrem za njim.« To vender ne gre. Pravimo: »pridobiti za prijatelja« ne »pridobiti prijateljem koga«. Ne: »Pozabil sem na jed, ko so bili mi prijazni«, ampak: »ker so mi bili prijazni, sem . . .« ali pa »ko so mi postali prijazni, sem . . .«. Ako govore različne osebe, vender ne bodo rekle: »Vsi imamo očeta«, ampak »vsak ima očeta«. »Nekdaj« se rabi za preteklost, za prihodnost »kedaj, kdaj«. Ne: »junak pri vstrajanju«, ampak kvečjemu »junak vstrajanja«. Stavki pa, ki jih govori nekdo, ki vzame daljšo pot in takole govori: »Pa zdrav! Prej ko prideš do svojega cilja, pridem že naproti,« so nerazumljivi. Naravnost klasičen pa je stavek: »Ni videl grede na goro sadja ob potu, zdaj ga je pa (namreč, ko je šel nazaj) trgal in jedel slastno — ni bil več idealist —«. Tudi se ne trudi več ustvarjati besede kot »pustopoljina«. Verjemi, da je to prenehvaležno delo.

Brez zmožnosti nisi, treba ti je pa še dosti šole in vaje. Uvažuj moje opomine in nasvete, nisem te hotel s tem ostrašiti. Le še kaj pošlji, rad pregledam in če bo kaj sposobnega za tisk, se bo po možnosti uvaževalo. François.

* * *

»Liguorijeva morala« klerikalnih podpirancev. Ne dvomimo, da ne bi bila »Omladina« poučena točno o vseh dejstvih. Pričakujemo, da torej izpregovori »resno besedo« o »Leonovem starešinstvu«. Uverjeni smo, da bo tudi z železno logiko brez skokov in podobnih poštenih sredstev, ki se jih dosledno izogiblje, posvetila »Ligucrjevi morali podpirancev«, ki je taka, da nikdar ne navajajo Leonovih podpor, kadar se obračajo do obstoječih akademičnih podpornih društev. (»Omladina« 1907, str. 96.) Na dan z dejstvi! Na besede »Omladine« ne damo nič, ker je že akademiku čast kradla, ne da bi krivico popravila. Razkrinkajte — klerikalni izvržek! Kdo je utajil podporo (!) »Leonovega starešinstva«?

—X.

* * *

»Ples« je naslov lični knjižici, ki smo jo prejeli. Priporočamo jo vsem, ki se zanimajo za ta tudi dokaj važni socialni pojav, zlasti vzgojiteljem mladine. Knjigo je priporočilo šestero škofijskih uradnih listov. Pisatelj popisuje zlasti nevarnosti, ki prete mladini na plesu, mnogo zrno dobi tudi tak v knjigi, ki ni tako izključno na protiplesnem stališču kot avtor. Naroča se: »Družinski prijatelj«, Trst, Vincenzo Bellini 2, IV.

